

אם לא שחך את הכמון **מערב שבת** - **לועס** אותו **בשנינו** בשבת **ונותן** על המילה, שכל מה שאפשר לעשות בשנינו, עושים. **אם לא טרף** - עירב **יין ושמן מערב שבת** - **ינתן** בקערה **זה בעצמו וזה בעצמו** ואינו בוחשם. **ואין עושין לה** - למילה **חלוק** - כעין כיס ששמים על ראש הגיד כדי שלא יחזור עור הפריעה ויכסה את העטרה **לכתחלה** שיש בזה משום תיקון כלי, **אבל בורף עליה** - על המילה **סמרטוט** אם לא הוכן החלוק מערב שבת. **אם גם סמרטוט לא התקין** - לא הביא למקום הברית **מערב שבת, בורף סמרטוט על אצבעו** דרך מלבוש, כדי לשנות מדרך ההוצאה בחול **ומביא אותו למקום הברית, ואפילו מחצר אחרת** אף שלא עשו ביניהם עירובי חצרות:

משנה ג

הואיל ורחיצת התינוק במים חמים נחוצה לרפואתו, הילכך **מרחיצין את הקטן** בשבת במים חמים **בין לפני המילה ובין לאחר המילה**, וכיצד רוחצים? - **ומזלפין** - מתיזים **עליו מים חמים ביד, אבל**

ר' עובדיה מברטנורא תחבושת: לועס בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: אם לא טרף יין ושמן. רגילים היו שהיו טורפים בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפים ביצים בקערה: חלוק. התיכה של בגד נקובה, ומכניסין המילה באותו הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול: אפילו מחצר אחרת. לא מיבעיא מבית לבית באותו חצר אע"פ שלא ערבו, אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם: ג מרחיצין את הקטן. האי מרחיצין לאו כדרכו הוא, דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד אבל בכלי אפילו לזלף אסור וכל שכן לרחוץ

לא בבלי¹⁸⁷.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן כדרכו, ולא רק בזילוף ביום השלישי למילתו שחל להיות בשבת, שנאמר (בראשית לד, כה): **"ויהי ביום**

ביאורים והרחבות

להוסיף ולרבות מה ששנו חכמים: המל (בשבת), כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר הן על הציצין המעכבין את המילה, והן על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש, על ציצין המעכבין את המילה - חוזר, על ציצין שאין מעכבין את המילה - אינו חוזר. 187. בגמרא (קלד, ב) שאלו, אם לרחוץ מותר, לזלף לא כל שכן? ותרצו רב יהודה ורבה בר אבון, שהמשנה נקטה בסגנון של "כיצד", וכך יש להבין: מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה, כיצד? מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. אמר רבא, והא מרחיצין קתני (והרחצה אינה זילוף?) אלא אמר רבא: הכי קתני: מרחיצין את הקטן בין מלפני מילה בין לאחר המילה, ביום הראשון כדרכו, וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי... ההוא דאתא לקמיה דרבא, אורי ליה כשמעתיה (התיר לו הרחיצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת), איחלש רבא (נעשה חולה, והיה דואג שמא על כך נענש), אמר, אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי (מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו, רב יהודה ורבה בר אבון, שפירשו שאסור להרחיץ).

הַשְּׁלִישִׁי בְּהֵיטֵם כְּאֲבִים" - מכאן שביום השלישי הכאב חזק וישנה סכנת נפשות¹⁸⁸.

תינוק שהוא סֶפֶק אם נולד בחודש השביעי להריון ובר קיימא הוא, או שנולד בחודש השמיני ואינו בר קיימא, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שיש לו סימני זכר וסימני נקבה כאחד - **אֵין מַחְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת** לעניין מילה. וְרַבִּי יְהוּדָה מְתִיר בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס - למולו בשבת¹⁸⁹.

משנה ד

מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תֵינוּקוֹת למול, **אֶחָד לְמוֹל** אחר השבת - ביום ראשון וְאֶחָד לְמוֹל בְּשַׁבָּת, וְשִׁכַּח וְהַחְלִיף וּמָל אֶת הַתֵּינוּק שֶׁל אַחַר הַשֶּׁבֶת בְּשַׁבָּת - חַיִּב¹⁹⁰ חטאת, שלא עשה מצווה, שהרי לא הגיע זמנו למול וחיילל שבת בשוגג.

היו לו שני תינוקות למול, **אֶחָד לְמוֹל בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת** - ביום שישי וְאֶחָד לְמוֹל בְּשַׁבָּת, וְשִׁכַּח וּמָל אֶת הַתֵּינוּק שֶׁל עֶרְבַּ שַׁבָּת בְּשַׁבָּת - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחְיֵב חַטָּאת ואף על פי שטעה בדבר מצווה ועשה מצווה, מכל מקום מצווה זו לא דוחה

ר' עובדיה מברטנורא כדרכו: ראב"ע כו'. פליג את"ק וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה, וביום השלישי למילה נמי בין בחמין שהוחמו בערב שבת בין בחמין שהוחמו בשבת עצמו דסכנת נפשות היא, והלכה כראב"ע: ספק, בן ח' חדשים ספק בן ט'. דאי בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. מדכתיב (בראשית ט"ו) המול לכם כל זכר לרבות אנדרוגינוס. ות"ק, ערלתו כתיב, מי שהוא כולו ערל, יצא זה שחציו נקבה. ואין הלכה כר": ד מי שהיו לו שתי תינוקות וכו'. פליגי אמוראי בגמרא בגרסת משנה זו, והגרסא שתפסו רבותי עיקר. כך היא, מי שהיו לו שתי תינוקות אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב. אחד למול בע"ש ואחד

למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. והכי פירושה, שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל, שהרי טעה בדבר מצווה ולא עשה מצווה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת, ובהא אפילו ר' יהושע מודה: אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, ר' אליעזר מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת. ואע"ג דטעה בדבר מצווה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה, ואף בזה עשה מצווה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת,

ביאורים והרחבות

188. ראב"ע חולק על תנא קמא בשני דברים: א. שמרחיצין את הקטן כדרכו, ולא רק מזלפין. ב. שמוותר לרחוץ את הקטן אף ביום השלישי שחל להיות בשבת (ולא רק ביום המילה), אפילו במים חמים שהוחמו בשבת, לפי שיש בכך סכנת נפשות.

189. בגמרא (קלה, א) למדין, שספק ואנדרוגינוס אין מילתם דוחה את השבת, שנאמר (ויקרא יב, ג): "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" - ערלתו ודאי דוחה את השבת, ולא ספק ואנדרוגינוס דוחה את השבת. וטעמו של רבי יהודה המרבה אנדרוגינוס, משום דכתיב (בראשית יז, י): "המול לכם כל זכר" - "כל" לרבות אנדרוגינוס.

190. בגמרא (קלז, א) מובאות שתי דעות בגירסת המשנה, רב הונא מתני: חייב (כגירסת משנתנו), רב יהודה מתני: פטור.

שבת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר שוֹבֵר שֶׁהִטּוּעָה בדבר מצווה ועשה מצווה, אף על פי שאינה דוחה את השבת, פטור:

משנה ה

קָמַן שאינו חולה נְמוּל לְשִׁמוּנָה - ביום השמיני, ולפעמים וְלַתְּשֻׁעָה - ביום התשיעי, ולפעמים וְלַעֲשָׂרָה - ביום העשירי, ולפעמים וְלְאַחַד עֶשֶׂר - ביום האחד עשר, ולפעמים וְלְשָׁנִים עֶשֶׂר - ביום השנים עשר, לֹא פְחוֹת מִשְׁמוֹנָה יָמִים וְלֹא יוֹתֵר על שנים עשר יום.

הָא פִּיֶּצֵד? נולד כְּדַרְכּוֹ - נימול לְשִׁמוּנָה יָמִים. נולד לְבֵין הַשְּׁמֻנוֹת - ספק יום ספק לילה - נְמוּל לַתְּשֻׁעָה - ביום התשיעי, שהוא ספק שמיני ספק תשיעי.

נולד בֵּין הַשְּׁמֻנוֹת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת - ליל שבת - נְמוּל לַעֲשָׂרָה - ביום העשירי, היינו יום ראשון.

נולד בֵּין הַשְּׁמֻנוֹת שֶׁל יוֹם שִׁישִׁי וְחַל יוֹם טוֹב לְאַחַר הַשַּׁבָּת - ביום ראשון - נְמוּל לְאַחַד עֶשֶׂר היינו ביום שני.

נולד בֵּין הַשְּׁמֻנוֹת שֶׁל יוֹם שִׁישִׁי וְחָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה אַחַר הַשַּׁבָּת, היינו ביום ראשון וביום שני - נְמוּל לְשָׁנִים עֶשֶׂר היינו ביום שלישי.

קָמַן הַחוּלָה - אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שְׁיִבְרִיא¹⁹¹:

משנה ו

אֵלוֹ הֵן צִיצִין - נימי עור שנשארו מן הערלה הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה ועד שלא הוסרו, אין התינוק נחשב כמהול: אם נשאר בְּשָׂר - עור הַחוּפָה - המכסה אֶת רֹב גוֹבַה הַעֲטָרָה אפילו שאינו רוב היקפה. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה - אם הנימול

ביאורים והרחבות

191. גרסינן בגמרא (קלו, א): אמר שמואל: חלצתו חמה - נותנין לו כל שבעה להברותו. כלומר, תינוק שנולד חולה, מחכים עד שיבריא, וממתינים מעת שנתרפא מחוליו עוד שבעה ימים מעת לעת.

ר' עובדיה מברטנורא
ס"ל לרבי אליעזר טעה בדבר מצווה ועשה מצווה שאינה דוחה את השבת חייב: ורבי יהושע פוטר. דסבירא ליה טעה בדבר מצווה ועשה מצווה שאינה דוחה את השבת פטור, כיון דסבור היה שברשות בית דין הוא עושה. והלכה כרבי יהושע: ה נולד בין השמשות נמול לתשיעי. שהרי יום שמיני של מחר הוא נמול, ושמא בין השמשות יום הוא ונמול לתשיעי. היה היום ערב שבת א"א למולו בשבת הבא דשמא תשיעי הוא והוא לא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת, וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל יום טוב להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונמול לאחד עשר: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את יום טוב השני של ראש השנה, נימול ל"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא, ואח"כ מלין אותו: ו ציצין. כמין נימין של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה.